

HANULÍK, VLADAN:***HISTORIE NEKONVENČNÍCH LÉČEBNÝCH PRAKTIK
V DOBĚ PROFESIONALIZACE MEDICÍNY.******VZNIK A VÝVOJ LÁZNÍ GRÄFENBERG V 1. POLOVINĚ
19. STOLETÍ.*****PARDUBICE : UNIVERZITA PARDUBICE, 2017, 488 s.****ISBN 978-80-7560-103-2***Radmila Švaříčková Slabáková*

Mají-li české dějiny (vědeckého) lékařství již dlouhodobě své historiky a historičky, nekonvenční či také alternativní medicína v českých zemích na svého historika teprve čekala. V osobě Vladana Hanulíka se jí dostalo erudovaného a ctihodného zástupce. Již ve svých předešlých pracích, většinou publikovaných v podobě kolektivních monografií zabývajících se dějinami těla,¹ Vladan Hanulík naznačil, kde pramení jeho myšlenkové východisko a kudy se budou ubírat jeho metodologické postupy: nekonvenční či alternativní léčebné praktiky chápe jako diskurzivní praktiky, tvořící spolu s vědeckými lékařskými postupy v prvopočátku nerozlišené diskurzivní pole. Teprve složitým působením kulturních a sociálních faktorů dochází na rovině diskurzu k vydělení na jedné straně oficiálních léčebných praktik a na straně druhé praktik, které nezbyvá než chápat jako nekonvenční neboli alternativní. Nekonvenční či alternativní medicína, v případě této knihy konkrétně hydropatie, tak není v jeho práci chápána jako podřadná, okultní či jinak šarlatánská metoda, nýbrž jako zákonitá součást vývoje léčebného pole.

Knihy Vladana Hanulíka, napsané původně pro účely rozsáhlé dizertační práce, tak představuje novátorské a originální zachycení dosud v české historiografii prakticky opomíjené problematiky (na rozdíl od západní historiografie, kde se práce věnující se alternativním léčebným praktikám začaly objevovat už v osmdesátých letech 20. století). Její význam je třeba vztáhnout k současným diskurzům zdraví a nemoci, tedy těm, které snad nejvíce podlé-

¹ Např. HANULÍK, Vladan: *Dějiny těla z pohledu Patientengeschichte*. In: LENDEROVÁ, Milena – HANULÍK, Vladan – TINKOVÁ, Daniela (eds.): *Dějiny těla. Prameny, koncepty, historiografie*. Červený Kostelec 2013, s. 179–228; HANULÍK, Vladan: *Tělo léčené: nekonvenční léčebné praktiky*. In: LENDEROVÁ, Milena – HANULÍK, Vladan – TINKOVÁ, Daniela (eds.): *Tělo mezi medicínou a disciplínou. Proměny lékařského obrazu a ideálu lidského těla a tělesnosti v dlouhém 19. století*. Praha 2014, s. 345–417.

hají disciplinačním praktikám. Jak připomíná autor, každý názor, vymykající se vědeckému, chápejme dominantnímu, diskurzu je hodnocen jako nezodpovědný a nebezpečný jak pro jedince, tak pro celou společnost.

Práce Vladana Hanulíka dokládá, že bariéry, které oddělují profesionální lékařství a ostatní nekonvenční praktiky, jsou sociálně konstruované. Domnívám se, že autorovým záměrem bylo vyzdvihnout právě tento moment konstruovanosti vědeckého medicínského diskurzu, jehož přijetím se samozřejmě zásadně mění (vědecký) pohled na alternativní přístupy v medicíně. Význam recenzovaného díla tak možno vnímat jako přesahující do mezioborového, historicko-medicínského diskurzu. Otázkou je, zda knihu bude číst publikum, pro které je v tomto směru primárně určena, tedy odborné lékařské publikum, případně odborníci zabývající se dějinami (vědecké) medicíny. Kniha Vladana Hanulíka by si to nepochybně zasloužila.

Originalita této práce však nespočívá jen v důsledné analýze a interpretaci medicínského diskurzu první poloviny 19. století, které jsou mimo jiné umožněny autorovou mimořádně důkladnou obeznámeností se zásadními díly poststrukturalistické historiografie medikalizace (Foucault a jeho biomo, dílo R. Portera, strategie a taktiky M. de Certeau aj.). Sofistikovaná, pro některé čtenáře možná až příliš těžce uchopitelná interpretace medicínských diskurzů první poloviny 19. století, by však skutečně mohla vyznít příliš teoreticky a konstruktivisticky, nebýt druhé interpretační roviny, na níž je autorova kniha postavena. Jde o rovinu konkrétních sociálních praktik a skutečných lidských činů, týkajících se lázní Gräfenberg a jejich vývoje v první polovině 19. století. Počátky léčebné praxe Vincenze Priessnitz se tak prolínají s analýzou diskurzu hydropatie, stejně jako se líčení rozvoje lázní Gräfenberg odehrává na pozadí antropologických teorií o prostoru a místu. Podobně velmi pečlivě zpracované statistiky návštěvnosti lázní, v podobě více než dvou desítek grafů, v tomto ohledu nejsou jen nutným formálním doplňkem textu, ale umožňují autorovi pojednat o proměnách lázeňské sociability a komunikace a načrtnout lázeňský „dispozitiv moci“.

Autor v závěru dospívá ke zjištění, že k definitivnímu prosazení diskurzu (vědecké) medicíny dochází později, než by dával tušit samotný tento diskurz, tedy až ve druhé polovině 19. století. Domnívám se, že autorovi se rovněž podařilo velmi přesvědčivě dekonstruovat mýtus osoby Vincenze Priessnitz. Mnohé atributy přičítané Priessnitzovu působení byly totiž součástí diskurzu hydropatie, formujícího se ve třicátých letech 19. století (romantizující krajina, rovnostářský přístup, nevzdělanost a přirozenost léčitele), záhy si však prvky tohoto diskurzu velmi obratně přisvojil vznikající hygienizační diskurz (prospěšnost vody pro očistu a zdraví těla). Co však v práci překvapí,

to je absence konce příběhu V. Priessnitze a jeho pacientů. Autor sice vysvětlil, že není jeho úmyslem zabývat se veškerými aspekty života a působení V. Priessnitze, přesto skončit tento strhující a napínavý příběh „zázračného“ léčitele a jeho pacientů v polovině, nebylo, domnívám se, nejšťastnějším řešením (příběh končí někde u sporů V. Priessnitze s komisaři lázeňské policejní inspekce v roce 1839 či u reflexe Jadwigy Dzialynské byť z devadesátých let, týkající se však léčby v Gräfenbergu ve čtyřicátých letech).

Nelze se rovněž ubránit pocitu, že tato tematicky i koncepčně velmi inspirativní kniha by si zasloužila větší publicity, ať už ve formě výraznější obálky, propracovanější grafikou či publikováním v angličtině. Nestává se tak často, aby historikové takovýmto originálním způsobem dovedli zúročit jak své rozsáhlé teoretické znalosti, tak schopnost napsat skutečný příběh. V tomto případě platí: o co nenápadnější a skromnější obálka, o to cennější obsah, který ukrývá. Přejme si, aby se dostal k co nejširšímu okruhu čtenářů.

doc. Mgr. Radmila Švaříčková Slabáková, Ph.D.
Katedra historie
Filozofická fakulta
Univerzita Palackého v Olomouci
Na Hradě 5
771 80 Olomouc
Česká republika
e-mail: radmila.svarickova@upol.cz